doi: https://doi.org/10.33763/finukr2025.09.030

УДК 330.322:504.062:338.48(477)

М. І. Диба
доктор економічних наук, професор, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, dyba_m@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2007-9572

Ю. О. Гернего
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, iuliiagern@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4929-0411

О. М. Диба
доктор економічних наук, професор, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, dyba.mykhailo@kneu.edu.ua
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-3615-1180

ESG-ІНВЕСТИЦІЇ ДЛЯ РОЗБУДОВИ БЛАКИТНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Анотація. *Вступ.* Повоєнна відбудова економіки України потребує орієнтації на міжнародні практики сталого розвитку. У цьому контексті концепція блакитної економіки, орієнтованої на раціональне використання морських і водних ресурсів, набуває особливого значення. Оскільки вітчизняна економіка перебуває на етапі інтеграції до ЄС, зростає потреба в її розбудові відповідно до ключових пріоритетів спільноти: розвиток інфраструктури, відновлюваної енергетики та соціальної стійкості. Тому аналіз потенціалу ESG-фінансування для розвитку блакитної економіки України є актуальним завданням як у контексті посткризового економічного відновлення, так і в рамках євроінтеграційного поступу держави.
Проблематика. Оцінка перспектив та потреб розвитку ESG-інвестицій для розбудови блакитної економіки в Україні.
Мета – обґрунтування інноваційного підходу до оцінки ролі ESG-інвестицій у блакитну економіку для повоєнного відновлення та європейської інтеграції економіки України.
Методи. Дослідження ґрунтується на поєднанні методів якісного дослідження. Потенціал ESG-інвестицій у розбудові блакитної економіки в Україні оцінено із застосуванням контент-аналізу, порівняльного аналізу, PEST- і SWOT-аналізу, кейс-стаді, графоаналітичного методу та експертного оцінювання.
Результати. Проведено аналіз потенціалу ESG-інвестицій у контексті розбудови блакитної економіки. Теоретичну частину дослідження побудовано на системному аналізі наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних організацій та стратегій розвитку блакитної економіки. В Україні такої стратегії немає, але існують окремі елементи політик у сфері відновлюваної енергетики, суднобудування, водного транспорту, екологічного туризму та охорони морських екосистем. Проведено порівняльний аналіз сутнісних і структурних характеристик економіки сталого розвитку, зеленої, циркулярної та блакитної економіки. PEST-аналіз дав змогу виявити потенціал розбудови блакитної економіки в Україні, зокрема цифровізації водних ресурсів, упровадження штучного інтелекту для контролю за станом морського середовища, інновацій у сфері аквакультури. Проаналізовано внесок блакитної економіки в економіку ЄС протягом 2009–2023 рр. як частки ВВП та у плані зайнятості.

© Диба М. І., Гернего Ю. О., Диба О. М., 2025

SWOT-аналіз допоміг виявити сильні сторони ESG-інвестування, зокрема можливість отримання довгострокового капіталу згідно з привабливішими умовами, покращання репутації країни серед донорів та інвесторів, відповідність глобальним стандартам. До слабких сторін віднесено інституційну слабкість в екологічному управлінні, обмежений доступ підприємств до зелених фінансових інструментів.
Висновки. Розбудова блакитної економіки в Україні вимагає залучення ESG-інвестицій як дієвого інструменту відбудови економіки країни та її інтеграції до ЄС. Розвиток ESG-інвестицій дає змогу поєднати економічне зростання з екологічною відповідальністю і соціальним добробутом. Тому зростання стратегічної ролі блакитної економіки у повоєнному відновленні економіки України пов'язане з можливістю підвищити її інвестиційну привабливість, що супроводжуватиметься зростанням уваги європейських та міжнародних ESG-інвесторів до процесів відбудови і якісного розвитку секторів блакитної економіки. Розвинута нормативна база та стратегічні дослідження є сильною стороною блакитної економіки ЄС, отже, в Україні така економіка сприятиме нормативному та фінансовому зближенню з ЄС. ESG-інвестиції мають стати одним із центральних елементів Національної стратегії післявоєнного відновлення, забезпечуючи не лише економічне зростання, а й соціальну згуртованість, екологічну безпеку та відповідність європейським стандартам.

Ключові слова: ESG-інвестиції, блакитна економіка, зелена економіка, циркулярна економіка, фінансування сталих проєктів, фінансування інновацій, відбудова економіки України, європейська інтеграція, екологічна трансформація.

Рис. 3. **Табл.** 2. **Літ.** 35.

Mykhailo Dyba
Dr. Sc. (Economics), Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, dyba_m@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2007-9572

Iuliia Gernego
Dr. Sc. (Economics), Associate Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, iuliiagern@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4929-0411

Oleksandr Dyba
Dr. Sc. (Economics), Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, dyba.mykhailo@kneu.edu.ua
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-3615-1180

ESG INVESTMENTS FOR DEVELOPMENT OF BLUE ECONOMY IN UKRAINE

Abstract. *Introduction.* The post-war reconstruction of Ukrainian economy requires a focus on international sustainable development practices. In this context, the concept of the blue economy, focused on the rational use of marine and water resources, is of particular importance. Ukraine's economy is at the stage of integration into the EU. In this regard, there is a growing need to develop it in line with the EU's key priorities. This includes ensuring infrastructure development, renewable energy and social sustainability. Therefore, analysing the potential of ESG financing for the development of Ukraine's blue economy is an urgent task both in the context of post-crisis economic recovery and within the framework of the country's European integration.
Problem Statement. Assessment of the prospects and needs for ESG investments for the development of the blue economy in Ukraine.
The *purpose* is to substantiate an innovative approach to assessing the role of ESG investments in the blue economy for the post-war recovery and European integration of Ukraine's economy.
Methods. The study is based on a combination of qualitative research methods. The potential of ESG investments in the development of the blue economy in Ukraine is assessed using content analysis, comparative analysis, PEST and SWOT analysis, case studies, graph analytical method and expert evaluation.

Results. The article analyses the potential of ESG investments in the context of developing the blue economy. The theoretical part of the study is based on a systematic analysis of scientific publications, analytical reports of international organisations and blue economy development strategies. Ukraine does not have a comprehensive blue economy development strategy, but there are some elements of policies in the field of renewable energy, shipbuilding, water transport, eco-tourism and marine ecosystem protection. A comparative analysis of the essential and structural characteristics of the sustainable development economy, green economy, circular economy and blue economy is made. The PEST-analysis revealed the potential for the development of the blue economy in Ukraine, including the potential for digitalisation of water resources, the introduction of artificial intelligence to monitor the state of the marine environment, and innovations in aquaculture. The article analyses the contribution of the blue economy to the EU economy in 2009-2023 as a percentage of GDP and employment. The SWOT analysis revealed the strengths of ESG investing, including the possibility of obtaining long-term capital on more attractive terms, improving the country's reputation among donors and investors, and compliance with global standards. Weaknesses include institutional weaknesses in environmental governance and limited access to green financial instruments for businesses.
Conclusions. The development of a blue economy in Ukraine requires the involvement of ESG investments as an effective tool for rebuilding the country's economy and its integration into the EU. After all, the development of ESG investments allows combining economic growth with environmental responsibility and social well-being. Therefore, the growing strategic role of the blue economy in the process of post-war economic recovery in Ukraine is associated with the opportunity to enhance its investment attractiveness, which will be accompanied by the growing attention of European and international ESG investors to the processes of reconstruction and quality development of the blue economy sectors. A developed regulatory framework and strategic research are the strengths of the EU's blue economy. Accordingly, the blue economy in Ukraine will contribute to regulatory and financial convergence with the EU. ESG investments should become a central element of the National Post-War Recovery Strategy, ensuring not only economic growth but also social cohesion, environmental safety and compliance with European standards.

Keywords: ESG investments, blue economy, green economy, circular economy, sustainable project financing, innovation financing, reconstruction of Ukrainian economy, European integration, environmental transformation.

JEL classification: F63, G23, O13, R11, Q01.

Вступ. Сьогодення створює низку нових викликів, які потребують нестандартних рішень та інвестиційних стратегій для їхньої підтримки. Зокрема, глобальні тенденції посилення ролі сталого розвитку зумовили появу процесів, які характеризують практичні аспекти інвестування в різні сектори економіки. Зазвичай в основу екологічної стійкості та пошуку ефективних рішень для зменшення ресурсомісткості виробничих процесів закладають принципи зеленої економіки. Однак найбільшою екосистемою у світі залишається океан, який охоплює близько 70 % земної поверхні та 80 % біорізноманіття планети [1]. Зростаюча роль водних ресурсів у стратегіях людського поступу проявилася в Цілях сталого розвитку (2015 р.), зокрема цілях 6 "Чиста вода та належні санітарні умови" та 14 "Збереження морських екосистем" [2]. Відповідно, в основу розвитку багатьох сучасних економік покладено принципи розбудови блакитної економіки.

На глобальному рівні концепцію блакитної економіки визначено у звіті "Зелена економіка у блакитному світі" за результатами конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН) "Ріо+" у 2012 р. [3]. Згодом концепція набула підтримки на рівні ключових міжнародних організацій, зокрема Організації економічного співробітництва та розвитку та Світового банку, які здебільшого використовують термін "економіка океану" [4].

На європейському рівні ідеї блакитної економіки заклали основу для низки регіональних нормативних та законодавчих актів. Директива 2008/56/ЄС (Marine Strategy Framework Directive) дала змогу визначити ключові засади охорони біорізноманіття та використання морських ресурсів в умовах сталого розвитку, що сприяє збереженню морських вод ЄС та поліпшенню їхнього екологічного стану [5]. Директива 2014/89/ЄС (Maritime Spatial Planning Directive, MSPD) акцентує увагу на плануванні морської екосистеми, зокрема з метою ефективного використання ресурсів (рибальство, енергетика, туризм) [6]. У 2012 р. на рівні ЄС прийнято стратегію Blue Growth – opportunities for marine and maritime sustainable growth (Communication COM(2012)494), що визначила ключові напрями сталого розвитку економіки морів [7]. Протягом наступного десятиліття ухвалено ще дві стратегії стосовно блакитної економіки ЄС: Innovation in the Blue Economy (наголос на технологіях та дослідженнях, які сприяють створенню інновацій для розвитку блакитної економіки) і Transforming the EU's Blue Economy for a Sustainable Future (підхід до розбудови стійкої блакитної економіки з акцентом на плануванні, інвестиціях та збереженні біорізноманіття) [8; 9]. 2023 EU Taxonomy Delegated Act звертає увагу на екологічну стійкість морської екосистеми, критерії оцінки ефективності діяльності та продуктивності в блакитній економіці [10]. У 2023 р. у рамках програми Horizon Europe створено партнерство "Стала блакитна економіка", яке складається з мережі в 60 партнерських установ із 25 країн та Європейської комісії. Партнерство націлене на примноження інвестицій для переходу до кліматично нейтральної, стійкої, продуктивної та конкурентоспроможної блакитної економіки до 2030 р. [4]. Відповідно, ЄС працює в частині створення та удосконалення нормативно-правової бази стосовно екологічного управління, диверсифікації інновацій у блакитній економіці, інтеграції та співпраці для активізації інвестицій у розвиток морських екосистем на міжнародному рівні, фінансування згідно з критеріями ESG.

Економіка України перебуває на етапі інтеграції до ЄС. У зв'язку з цим зростає потреба в її розбудові згідно з ключовими пріоритетам ЄС. Це передбачає забезпечення розвитку інфраструктури, відновлюваної енергетики й соціальної стійкості. Основу для ESG-інвестицій у розвиток зеленої та блакитної економіки України закладено в програмі ЄС "EU4Green Recovery East". Вона передбачає фінансування інновацій у сфері циркулярної економіки, сталого управління водними ресурсами та управління даними про навколишнє середовище. Внесок ЄС становить 21,3 млн євро на чотири роки (2025–2028 рр.) для всіх країн Східного партнерства [11].

Поряд із актуалізацією розвитку зеленої та блакитної економіки в контексті європейської інтеграції України ESG-інвестиції мають істотний потенціал у контексті відбудови вітчизняної економіки. Зокрема, ESG-інвестування дає змогу одночасно задовольнити соціальні й економічні потреби (наприклад, відновлення на основі поширення альтернативної енергетики за рахунок використання енергії води), підвищити авторитет зарубіжних інвесторів і зменшити ризики такого інвестування [12].

Отже, активізація ESG-інвестицій для потреб розбудови блакитної економіки в Україні має потенціал та стратегічну важливість для європейської інтеграції і відбудови вітчизняної економіки. Тому обраний напрям досліджень потребує глибинного аналізу водночас у національному, регіональному та міжнародному контексті.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Незважаючи на актуальність порушеного питання, тематика блакитної економіки залишається доволі новою для дослідників. У рамках низки досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів досліджено *концептуальні засади блакитної економіки* (*концептуально-теоретичний підхід*). Основи формування культури управління ресурсами океанів, управління їхніми природними ресурсами та вплив океанічної інфраструктури на економіку розглянуто К. Петерсом і Дж. Тумаром (2025) [13]. С. Е. Монабір та ін. (2025) проаналізували підходи до визначення "блакитної економіки" з акцентом на зростаючій ролі сталого розвитку [14]. О. Кузьменко та О. Канаш (2025) вивчають відмінності між поняттями "морська" і "блакитна" економіка, еволюцію підходів до використання морських ресурсів у глобальному контексті для підвищення ефективності політики сталого розвитку [15]. У публікації (2024) [16] запропоновано концептуальну модель національної блакитної економіки, здійснено аналіз внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків секторів, що формують її екосистему блакитної економіки.

Принципи блакитної економіки відображено у *політиках та регуляторних нормах ЄС* (*регуляторно-інституційний підхід*). Дж. Баталлер-Грау та ін. (2025) розглядають принципи функціонування страхового ринку, зосереджуючись на регулюванні на рівні ЄС із урахуванням вимог блакитної економіки. Питання сталого розвитку та управління діяльністю страховиків розглянуто під кутом обґрунтування сталих інвестицій та факторів ESG. Звернуто увагу на нормативне регулювання ринку страхових продуктів, зважаючи на відповідні принципи [17]. Експерти Європейської комісії періодично готують спеціальні документи (наприклад, The EU blue economy report), які репрезентують аналіз регіональних політик, фінансових інструментів і нормативних змін у секторі блакитної економіки ЄС. Досліджуються потенціал запровадження інновацій, відновлювана енергетика та імплементація екологічних стандартів у систему прийняття рішень [18].

У контексті блакитної економіки розглядають в*плив ESG-факторів на інвестиційні процеси* (*інвестиційно-фінансовий фокус*). А. М. Чіснерос-Монтемайор та ін. (2025) висвітлюють зв'язок блакитної економіки з цілями

соціальної справедливості, індикатори порівняння економічних та екологічних показників для цілей оцінки результативності блакитної економіки [19]. К. Нвані та П. Омоке (2025) досліджують соціально-економічну динаміку державних витрат на сталий розвиток морських екосистем, використовуючи кейс Нігерії [20]. Дж. М. Піньєро-Лопес та ін. (2025) аналізують труднощі під час оцінки довгострокової ефективності інвестицій у блакитну економіку. Розглянуто можливості та обмеження збалансованої системи показників (Balanced Score Card, BSC) як інструменту стратегічного управління [21]. Г. Сікач (2024) провела оцінку ESG підприємств в умовах розвитку блакитної економіки [2]. С. Коллінз та К. Салліван (2020) описали підходи до інтеграції ESG-факторів у стратегії інвестиційних компаній, важливість реалізації таких змін [22].

Проведено *галузеві дослідження ESG-інвестування у сектори блакитної економіки* (*галузево-секторальний підхід*). У виданні за редакцією Т. Гао та ін. [23] (2022) досліджено виклики блакитної економіки в контексті продовольчої безпеки, використання природних ресурсів, транспортного сполучення, боротьби зі змінами клімату, а також соціально-економічних питань добробуту людей у прибережних регіонах. Розглянуто політичні, економічні, екологічні та соціальні чинники, які впливають на різні аспекти сталого розвитку блакитної економіки. А. Лефілеф та ін. (2025) вивчають зв'язок останньої з продовольчою безпекою, що формує потенціал вирішення глобальних проблем сталого розвитку [24].

Існує напрям *адаптації підходів до стимулювання ESG-інвестицій для розвитку блакитної економіки в різних країнах світу* (*крос-національний підхід*). К. П. Гайдкамп та ін. (2022) висвітлюють концепцію блакитної економіки як потенційний рушій регіонально чутливого, екологічно орієнтованого й орієнтованого на потреби громади сталого розвитку. Приділено увагу потенціалу відновлюваної енергетики як складовій стійкості прибережних територій, можливостей сталого виробництва та розвитку прибережних територій в контексті блакитної економіки [25]. Також цей напрям присутній у низці національних стратегій та стратегій галузевого розвитку.

Наведені підходи дають змогу обґрунтувати специфіку блакитної економіки, її роль для соціально-економічного розвитку, можливості підтримки та стимулювання економіки за рахунок ESG-інвестування (рис. 1).

Окремі вітчизняні автори звертають увагу на значення ESG для повоєнного відновлення економіки та бізнесу в Україні [12; 26]. Однак цю тематику варто розвинути, зокрема у контексті розгляду ESG-інвестицій як фактора повоєнного відновлення та європейської інтеграції економіки України через розвиток блакитної економіки.

Метою нашого дослідження є обґрунтування інноваційного підходу до оцінки ролі ESG-інвестицій у блакитну економіку для повоєнного відновлення та європейської інтеграції економіки України. Зокрема, проведено аналіз сутнісних характеристик блакитної економіки, оцінку нормативної основи та потенціалу її розвитку в Україні, європейського досвіду й доціль-

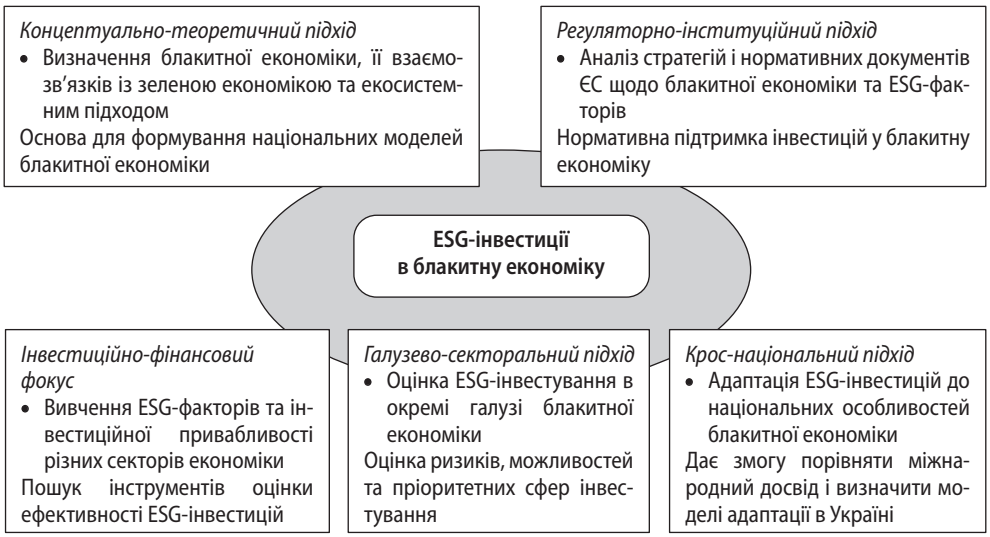

Р и с. 1. **Підходи до оцінки ESG-інвестицій у блакитну економіку**

Узагальнено та побудовано на основі аналізу публікацій 2020–2025 рр.

ності залучення ESG-інвестицій, визначення ролі останніх у відновленні вітчизняної економіки.

Методи дослідження. У процесі дослідження для оцінки наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних організацій та національних стратегій розвитку блакитної економіки, активізації ESG-факторів застосовано метод контент-аналізу. Метод порівняльного аналізу дав змогу виявити спільні риси та відмінності у трактуванні блакитної економіки, реалізації стратегій залучення ESG-інвестицій. Для оцінки середовища розбудови блакитної економіки в Україні використано методику PEST-аналізу. Сильні та слабкі сторони ESG-інвестування, наявні виклики і можливості визначено із застосуванням SWOT-аналізу. У дослідженні також здійснено аналіз кейсів застосування ESG-інвестицій у блакитній економіці ЄС (метод аналізу кейсів – case study). Метод графоаналітичного аналізу застосовано для візуалізації основних тенденцій ESG-інвестування, презентації ключових характеристик та галузевої структури блакитної економіки. Висновки та рекомендації стосовно посилення потенціалу ESG-інвестування для розбудови блакитної економіки в Україні ґрунтуються на експертному оцінюванні аналітичних і статистичних матеріалів.

Результати дослідження. Сучасна наука має достатньо широкий спектр понятійно-категоріального апарату в частині сталого розвитку, що пов'язано з його багатогранністю та різноманіттям проявів. Зокрема, на практиці застосовуються визначення сталої, зеленої, циркулярної (кругової) та блакитної економіки.

Стала економіка, або *економіка сталого розвитку* (*sustainable economy*), є найзагальнішим поняттям, яке прийнято вживати представниками між-

народних організацій в контексті сталого розвитку. У звіті міжнародної комісії Організації Об'єднаних Націй з питань навколишнього середовища та розвитку (1987 р.) зазначено, що сталий розвиток є соціально-економічним розвитком сучасного суспільства, який передбачає задоволення базових потреб без загрози для здатності майбутніх поколінь задовольняти їхні потреби. Це дає змогу забезпечити базові потреби теперішніх та майбутніх поколінь, створюючи передумови для поліпшення життя кожного з них [27]. В основу економіки сталого розвитку покладено ідею про те, що людина є основним рушієм глобальних змін у навколишньому середовищі та суспільстві. Цю нову епоху запропоновано називати "антропоцентризмом", який полягає в суттєвому впливі діяльності людини на екосистему. Причому посилення такого впливу може призвести до масштабних і раптових змін, зокрема дефіциту води, екстремальних погодних умов, втрати біорізноманіття, забруднення океанів і підвищення рівня морів. Міжнародна політика у сфері сталого розвитку націлена на координацію зусиль щодо протистояння наростаючим викликам [2].

З практичної точки зору економіку сталого розвитку називають поєднанням довгострокового збереження навколишнього середовища, соціального балансу і стабільного економічного зростання. Головним завданням можна вважати урівноваження досягнень економічного прогресу та виснаження природних ресурсів. Це допоможе зберегти сталість господарської діяльності в довгостроковій перспективі без шкоди для екосистем і загроз для майбутніх поколінь. Основні характеристики сталої економіки – максимальне використання відновлюваних джерел енергії та енергоефективність, циркулярне виробництво, стійкі екосистеми, зростання інвестицій в інфраструктуру сталого розвитку [28]. Тобто економіка сталого розвитку характеризує рівень і потенціал задоволення широкого спектра соціальних та економічних потреб теперішнього й майбутнього поколінь.

Водночас нагальною є потреба в залученні інвестицій для стимулювання економіки сталого розвитку. По перше, таке стимулювання відбувається на рівні держави, коли формуються нові можливості зростання у сфері відновлюваної енергетики, зберігання енергії та підвищення ефективності завдяки використанню штучного інтелекту. Індикатором успіху подібної політики та результативності економіки сталого розвитку є позиції країни в Індексі сталого розвитку. По-друге, поступ економіки сталого розвитку залежить від сталості бізнесу. Інвестори дедалі частіше схильні надавати перевагу компаніям із сильним ESG-профілем. Згідно з Директивою ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD), окремі бізнеси вже тепер зобов'язані готувати нефінансову звітність поряд із фінансовою. Індикаторами ролі бізнесу в економіці сталого розвитку є ESG-рейтинги та відповідність стандартам оцінки ESG-ризиків.

Зелена економіка сфокусована на діяльності, галузях і технологіях, які є екологічно чистими та спрямовані на зменшення негативного впливу на

навколишнє середовище. Зелена економіка звертає увагу на необхідність стимулювання практик сталого розвитку, ресурсозбереження та переходу на відновлювані джерела енергії. Основними секторами зеленої економіки є відновлювана енергетика, стале сільське господарство, екотуризм і зелені технології [29]. Вперше термін "зелена економіка" було розглянуто в 1989 р. у дослідженні, проведеному на замовлення уряду Великої Британії для економістів-екологів у рамках консультацій щодо сталого розвитку та його оцінювання. У 1992 р. на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро наголошено на важливості впровадження концепції зеленої економіки та її значенні для сталого розвитку економіки на глобальному рівні. На практиці набув поширення термін "зелене економічне зростання", що враховує відповідальне використання природних ресурсів, зменшує забруднення навколишнього середовища й створює потенціал для поліпшення соціального добробуту шляхом розвитку вуглецево-нейтральної економіки. Традиційно в основі "зелених технологій" перебувають створення та застосування технологій, які зменшують негативний вплив людської діяльності на довкілля і суспільство [30]. Водночас окремі наші сучасники також розглядають зелені технології як інновації, що забезпечують циркулярне використання ресурсів для сталого економічного зростання з мінімальним впливом на довкілля [31].

У свою чергу, циркулярне (повторне) використання ресурсів покладено в основу *циркулярної економіки*. На рівні Європейської комісії триває активність у частині розвитку циркулярної економіки шляхом оновлення та впровадження низки ключових директив і регламентів. Зокрема, циркулярна економіка є центральною складовою нової Зеленої угоди (Green Deal 2.0) з акцентом на інвектуванні й реалізації стратегій, які стимулюють вторинні виробництва та використання ресурсів. Закон про циркулярну економіку (Circular Economy Act) є однією з-поміж ключових ініціатив цього напряму. У ньому поставлено за мету створення попиту на вторинні матеріали та запровадження єдиного ринку для поводження з відходами, а також розроблення оновленої стратегії біоекономіки. Однією зі складових циркулярної економіки є ремонт побутової техніки та електроніки замість їх заміни на нові продукти. Згаданий напрям стимулюється за рахунок реалізації Регламенту про екодизайн сталих продуктів (Ecodesign for Sustainable Products Regulation, ESPR), а також Директиви (ЄС) 2024/1799 (Директива про право на ремонт) 2024 р. Зокрема, передбачено створення спеціальної платформи для зв'язку між споживачами і сервісними майстрами із метою ремонту побутової техніки та електроніки. Також важливим для розвитку циркулярної економіки є впровадження нового Регламенту щодо пакування (Packaging Regulation), який передбачає повну переробку пакувальних матеріалів до 2030 р. [32].

Блакитна економіка базується на дотриманні принципів сталого розвитку в частині використання водних ресурсів. Цей термін є новішим за зелену економіку, але вживається у подібному контексті. Однак блакитна економіка має доволі вузьку сферу застосування, а саме стосується загалом

ресурсів океанів, морів, річок, біорізноманіття, прибережних районів та можливості отримання енергії з води. Водночас експерти окремих організацій мають різні погляди на характеристики блакитної економіки. На думку експертів Світового банку, в її основу покладено використання ресурсів океану для економічного зростання, поліпшення умов життя та створення робочих місць при збереженні океанічної екосистеми. У ЄС поняття блакитної економіки з'явилося в щорічному економічному звіті за 2018 р. Блакитною економікою називають діяльність, що охоплює широкий спектр традиційних та інноваційних активностей, які пов'язані з океанами, морями й узбережжями. Причому блакитна економіка визначається як важлива складова прибережної економіки Європи, що створює потенціал залучення інвестицій та створення нових робочих місць для цілей економічного і соціального розвитку. Фахівці Центру блакитної економіки (Centre for the Blue Economy) звертають увагу на вплив блакитної економіки як на розвинуті країни, так і на країни, що розвиваються. Блакитна економіка охоплює, зокрема, зниження викидів вуглецю, захист прибережних смуг, прибережної культури та біорізноманіття [33].

Отже, блакитна економіка є однією з важливих складових економіки сталого розвитку (рис. 2).

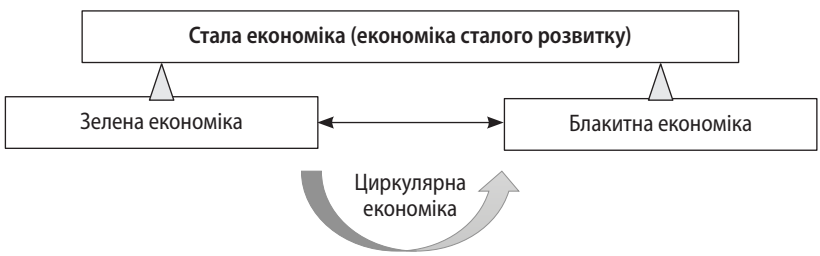

Р и с. 2. **Якісні компоненти економіки сталого розвитку**

Побудовано авторами.

Формування блакитної економіки в Україні тісно пов'язане з потенціалом її розбудови в країні, а також із зовнішнім середовищем (блакитна економіка на регіональному та глобальному рівні). Для оцінки внутрішнього потенціалу розвитку блакитної економіки в Україні скористаємося методом PEST-аналізу, розглянувши політичні, економічні, соціальні та технологічні чинники, що впливають на її розбудову (табл. 1).

Тобто блакитна економіка має суттєвий потенціал для післявоєнного відновлення та європейської інтеграції України. Це пов'язано з наявністю водних ресурсів, науковим і технологічним потенціалом, перспективами співпраці за цим напрямом на європейському та міжнародному рівні. Основні виклики пов'язані з повномасштабною війною, що провокує підвищені ризики і невизначеність. Тому важливо розбудувати вітчизняну стратегію розвитку блакитної економіки з урахуванням досвіду та практик ЄС.

Таблиця 1. **Середовище розбудови блакитної економіки в Україні (з використанням PEST-аналізу)**

Чинники	Переваги	Виклики
Політичні	Участь у міжнародних угодах (у т. ч. Конвенція ООН з морського права, Стратегія ЄС із блакитного зростання). Урахування потреб блакитної економіки в планах повоєнної відбудови економіки України. Підтримка євроінтеграційних процесів	Обмежений доступ до багатьох прибережних територій під час повномасштабного вторгнення рф. Відсутність визначення поняття "блакитна економіка" у вітчизняному законодавстві. Недостатня співпраця між різними відомствами
Економічні	Потенціал для розвитку відновлюваної енергетики, аквакультури, біотехнологій, морського туризму та сталого рибальства. Потенціал залучення зарубіжних інвестицій у фінансування відбудови зеленої та блакитної економіки в Україні. Потенціал портів і логістичних хабів для відновлення експорту	Руйнування інфраструктури портів під час повномасштабної війни. Обмежений доступ до акваторії морів через воєнні дії та мінування. Високі ризики інвестування у блакитну економіку
Соціальні	Зростання рівня зайнятості населення в інфраструктурі блакитної економіки. Потенціал розвитку екотуризму. Потенціал розвитку освіти, базованої на критеріях ESG	Міграція з прибережних територій та втрата людського капіталу. Недостатня обізнаність населення та бізнесу щодо переваг блакитної економіки. Неузгодженість національних стратегій щодо сталого використання водних ресурсів
Технологічні	Науково-технологічний потенціал (зокрема в біології, гідрографії, океанографії). Потенціал співпраці в рамках євроінтеграційних програм (у т. ч. Horizon Europe, BlueInvest, LIFE). Розвиток цифрових інструментів для моніторингу морських екосистем (зокрема, дрони, супутникові системи)	Обмежені інвестиції в дослідження і розробки (R&D) у сфері блакитної економіки. Обмежені інвестиції у високотехнологічні виробництва для переробки біоресурсів

Складено за: [4].

Блакитна економіка є важливою складовою економічного та соціального розвитку ЄС (рис. 3).

Протягом 15 років соціальні та економічні індикатори блакитної економіки ЄС перебувають на відносно стабільному рівні та забезпечують близько 2 % як валової доданої вартості, так і зайнятості щороку. Максимальна частка блакитної економіки в зайнятості ЄС дорівнювала 2,5 %, що мало місце на початку дослідження у 2009 р. Протягом наступних 10 років спостерігаємо певний спад індикатора. У результаті фінансової кризи у 2012–2015 рр. індикатор знизився до 2,1 %. У 2020 р. відбулося падіння індикатора, що можна пов'язати з кризою COVID-19 та її наслідками для туризму і судноплавства. Починаючи з 2021 р., спостерігаємо підвищення частки блакитної економіки в зайнятості ЄС до 2,5 %, що демонструє її потенціал для подальшого зростання.

Частка блакитної економіки у валовій доданій вартості ЄС варіює в межах 1,3–1,6 %. Вона є нижчою за частку блакитної економіки в зайнятості.

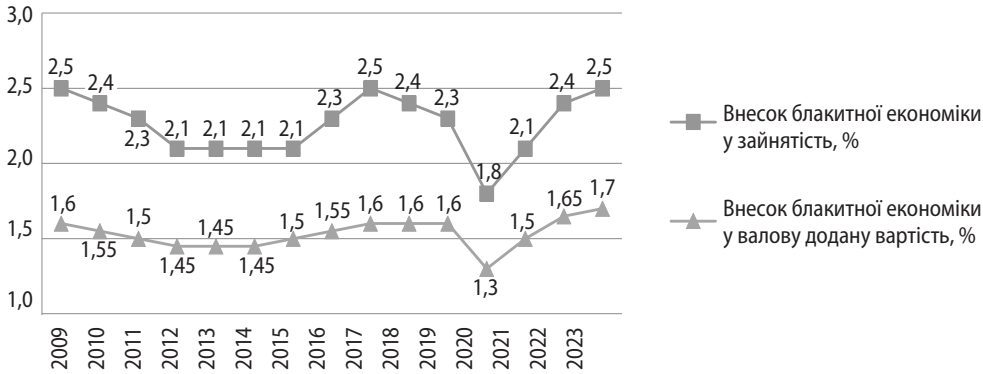

Р и с. 3. **Внесок блакитної економіки в економіку ЄС протягом 2009–2023 рр., % ВВП та зайнятості**

Джерело: [18].

Рівень економічного індикатора є стійкішим за соціальний. Потенціал зростання частки блакитної економіки у валовій доданій вартості ЄС пов'язаний зі збільшенням інвестицій у відновлювану енергетику, зростанням цифровізації морської та портової інфраструктури, розвитком біотехнологій та розбудовою сталого суднобудування.

Отже, блакитна економіка є перспективним напрямом розвитку економіки ЄС в контексті Європейського зеленого курсу (Green Deal) та Стратегії блакитного зростання. Водночас важливо підтримувати належний рівень залучення ESG-інвестицій для досягнення поставлених цілей.

Оскільки зелена і блакитна економіка нерозривно пов'язані між собою, фінансування зеленої економіки ЄС ґрунтується на програмах зеленого фінансування, зокрема технологій сталого опріснення води. Європейська ініціатива BlueInvest спрямована на розширення інноваційних та інвестиційних можливостей у блакитній економіці. У рамках програм BlueInvest залучено 43,8 млн євро грантового фінансування, надано технічну допомогу понад 70 компаніям і підтримано інструменти змішаного фінансування для стартапів із метою масштабування блакитної економіки [18; 34]. Проєкти з використання енергії океану є доволі привабливими для державних та приватних інвесторів. Згідно зі статистикою Міжнародного енергетичного агентства, у 2022 р. державні інвестиції в дослідження і розробки (R&D) у секторі океанічної енергетики в Європі досягли 48 млрд євро. У рамках програми "Горизонт 2020" з 2014 по 2022 р. залучено близько 183 млн євро для використання енергії океану, зокрема 94 млн євро припадало на енергію припливів і 89 млн євро – на енергію хвиль. Додаткові 51 млн євро залучено для цих цілей у рамках програми "Горизонт Європа", починаючи з 2021 р. [18; 35].

Протягом 2020–2025 рр. фінансування блакитної економіки відбувалося також у рамках реалізації стратегії гендерної рівності ЄС, націленої на подолання гендерних розривів на ринку праці, забезпечення рівної участі в різних секторах економіки та сприяння гендерному балансу в процесах прий-

няття рішень. Зокрема, фінансування проєктів блакитної економіки із збереженням принципів гендерної рівності мало місце в межах таких програм, як WINBLUE і WIN-BIG (EMFAF), she4sea (Erasmus +) і Women on board (Interreg Europe). З 2025 р. Європейська комісія визначає блакитну економіку одним із ключових секторів для залучення інвестицій (Європейський океанічний пакт). Європейська Рада підкреслила стратегічну важливість океанів, стійкості водних ресурсів і блакитної економіки для зміцнення конкурентоспроможності й стійкості ЄС. Зокрема, фінансові рамки ЄС мають містити план для кожної країни-члена щодо ключових реформ та інвестицій, а також план створення Європейського фонду конкурентоспроможності [18].

Отже, на рівні ЄС наявні, як слабкі так і сильні сторони ESG-інвестицій для потреб блакитної економіки, існують виклики та можливості (табл. 2).

Таблиця 2. **SWOT-аналіз ESG-інвестицій у блакитну економіку ЄС**

Сильні сторони (Strengths)	**Слабкі сторони (Weaknesses)**
Розвинута нормативна база європейських стратегій сталого розвитку (Стратегія блакитного зростання, Європейський зелений курс, План дій з циркулярної економіки). Розвинута нормативна база з ESG. Широкий спектр програм фінансування, які можуть використовуватися для розвитку блакитної економіки (зокрема, ініціативи ЄІБ, InvestEU, BlueInvest). Поєднання зусиль державних і приватних інвесторів для фінансування проєктів сталого розвитку	Висока капіталомісткість інфраструктури (очисні споруди, порти, об'єкти морської енергетики). Недостатня поінформованість окремих груп бізнесу стосовно ESG. Суттєвий період окупності ESG-інвестицій у прибережних регіонах. Недостатня координація зусиль між приватними і державними інвесторами
Можливості (Opportunities)	**Загрози (Threats)**
Підвищений попит на зелену морську енергетику (вітрова, хвильова, гідроенергія). Потенціал розвитку сталого рибальства, аквакультури, екотуризму та біотехнологій. Популяризація інноваційних рішень (у т. ч. диджитал-технологій) для розвитку блакитної економіки	Підвищені геополітичні ризики. Ризики greenwashing під час підготовки ESG-звітності або інвестицій у проєкти розвитку блакитної економіки. Кліматичні зміни

Складено авторами.

За результатами SWOT-аналізу, в ЄС існує суттєвий інституційний, фінансовий та технологічний потенціал розбудови блакитної економіки. Визначені сильні й слабкі сторони, а також можливості та виклики є характерними також для блакитної економіки України. Однак внутрішнє середовище формує низку нормативних, структурних та геополітичних викликів.

Висновки. Блакитна економіка є стратегічно важливим сектором для розвитку економіки в умовах сьогодення. Водночас виникає потреба в залученні ESG-інвестицій. У результаті проведеного дослідження можна зробити низку висновків щодо зростаючого значення блакитної економіки для повоєнного відновлення та європейської інтеграції України:

1. Зростання стратегічної ролі блакитної економіки в процесі повоєнного відновлення вітчизняної економіки пов'язане з можливістю посилити її

інвестиційну привабливість, що супроводжуватиметься зростанням уваги європейських та міжнародних ESG-інвесторів до процесів відбудови та якісного розвитку певних секторів, включно з відновлюваною енергетикою, зеленим туризмом, морським господарством, суднобудуванням та інфраструктурними проєктами.

2. Розвинута нормативна база та стратегічні дослідження є сильною стороною блакитної економіки ЄС. Зокрема, діє низка стратегій (у т. ч. Стратегія блакитного зростання та Європейський зелений курс), які дають змогу отримати регуляторну та фінансову підтримку блакитної економіки на основі активізації спеціальних інструментів ESG-фінансування (типу BlueInvest). Відповідно, блакитна економіка в Україні сприятиме нормативному й фінансовому зближенню з ЄС.

3. Посилення поінформованості вітчизняного бізнесу стосовно переваг ESG сприятиме підвищенню уваги до ESG-звітності, що є однією з вимог для ділової активності на ринках ЄС. Це закладає основу для трансформації кліматичної політики та посилення сталих фінансів відповідно до європейських стандартів.

4. ESG-інвестиції мають стати центральним елементом Національної стратегії післявоєнного відновлення, забезпечуючи не лише економічне зростання, а й соціальну згуртованість, екологічну безпеку та відповідність європейським стандартам.

5. Збільшення ESG-інвестицій у блакитну економіку України матиме кроссекторальне значення, а саме посилюватиме відновлювану енергетику, ефективність використання ресурсів морів та річок, екотуризм і біотехнології.

Список використаних джерел

1. Blue Economy: oceans as the next great economic frontier / UNIRIC. 2022. March 14. URL: https://unric.org/en/blue-economy-oceans-as-the-next-great-economic-frontier/.

2. *Sikacz H.* Ocena ESG przedsiębiorstw niebieskiej gospodarki (blue economy). Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, 2024. 246 p. URL: https://doi.org/10.15611/2024.03.0.

3. Blue Economy Concept Paper / UNEP. 2014. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2978BEconcept.pdf.

4. *Коваленко О. В., Богомазова В. М., Кваша Т. К.* Нормативно-правове забезпечення морських наукових досліджень за напрямом "Блакитна економіка, блакитне зростання" в рамках "Інтегрованої морської політики" в ЄС та Україні. Київ : УкрІНТЕІ, 2023. 18 с. URL: http://www.uintei.kiev.ua/sites/default/files/blakytna_ekonomika_1.pdf.

5. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056.

6. Directive 2014/89/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 establishing a framework for maritime spatial planning. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0089.

7. Blue Growth: Opportunities for marine and maritime sustainable growth (COM/2012/0494 final) / European Commission. 2012. September 13. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0494.

8. Innovation in the Blue Economy (COM/2014/254 final) / European Commission. 2014. May 8. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014-DC0254.

9. On a new approach for a sustainable blue economy (COM/2021/240 final) / European Commission. 2021. May 17. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri-=CELEX:52021DC0240.

10. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2486 of 27 June 2023 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by establishing the technical screening criteria for determining the conditions under which an economic activity qualifies as contributing substantially to the sustainable use and protection of water and marine resources, to the transition to a circular economy, to pollution prevention and control, or to the protection and restoration of biodiversity and ecosystems and for determining whether that economic activity causes no significant harm to any of the other environmental objectives and amending Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2178 as regards specific public disclosures for those economic activities. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2486.

11. EU boosts its support towards a greener, resilient and competitive economy for Ukrainian citizens. *European Union.* 2025. March 13. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-boosts-its-support-towards-greener-resilient-and-competitive-economy-ukrainian-citizens_en.

12. *Дяковський Д.* ESG-інвестування у відбудову економіки України: перспективи, переваги і слабкі сторони. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки.* 2024. Т. 9 (1). С. 40–45. URL: https://doi.org/10.18523/2519-4739.2024.9.1.40-45.

13. Ocean Governance (Beyond) Borders / ed. by K. Peters, J. Turner. Springer, 2025. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-71322-4.

14. *Mohabir S. E., Joshi Y. C., Dave D. R.* A bibliometric analysis of the knowledge base on blue economies and sustainability. *SN Business & Economics.* 2025. Vol. 5. Art. 95. URL: https://doi.org/10.1007/s43546-025-00865-0.

15. *Kuzmenko O., Kanash O.* Marine and Blue Economy: What is the Difference and Why Does It Matter? *Three Seas Economic Journal.* 2025. Vol. 6(1). P. 55–63. URL: https://doi.org/10.30525/2661-5150/2025-1-9.

16. *Xiaofei Qi.* The conceptual model of the national blue economic system. *Progress in Economic Geography.* 2024. Vol. 2(1). 100013. URL: https://doi.org/10.1016/j.peg.2024.100013.

17. *Bataller-Grau J., Kawiński M., Marano P.* Sustainability and the Insurance Market: Trends and Challenges. Springer, 2025. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-72186-1.

18. The EU Blue Economy Report 2025 / European Commission: Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries. Publications Office of the European Union, 2025. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2771/2333701.

19. *Cisneros-Montemayor A. M., Breakey H., Bossier S., Croft F., Issifu I., Keefer J.* et al. Social equity indicators for a Blue Economy: Guidelines for application. *Marine Policy.* 2025. Vol. 180. 106815. URL: https://doi.org/10.1016/j.marpol.2025.106815.

20. *Nwani C., Omoke P. C.* Investing in the blue economy: Socioeconomic dynamics in the impact of government expenditure on marine ecosystem sustainability in Nigeria. *Marine Policy.* 2025. Vol. 178. 106701. URL: https://doi.org/10.1016/j.marpol.2025.106701.

21. *Piñero-López J. M., García-Borbolla-Fernández A., García-Valderrama T.* A Comprehensive Dynamic Balanced Scorecard Approach for the Blue Economy. *Journal of Environmental Management.* 2025. Vol. 391. 126367. URL: https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2025.126367.

22. *Collins S., Sullivan K.* Advancing ESG Investing: A Holistic Approach for Investment Management Firms. *Harvard Law School Forum.* 2020. URL: https://corpgov.law.harvard.edu/2020/03/11/advancing-esg-investing-a-holistic-approach-for-investment-management-firms.

23. Blue Economy and Resilient Development / ed. by T. Gao, V. Erokhin, K. Zaikov, A. J. Vasile, J. Subić. MDPI. 2022. 318 p. URL: https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/81011.

24. *Lefilef A., Roucham B., Kerrouche N.* et al. Navigating the nexus between blue economy and food security. *Discover Food*. 2025. Vol. 5 (1). Art. 39. URL: https://doi.org/10.1007/s44187-025-00305-w.

25. Blue economy: people and regions in transitions / ed. by C. P. Heidkamp, J. E. Morrissey, C. G. Duret. Routledge, 2022. URL: https://doi.org/10.4324/9781003280248.

26. *Алексін Г. О.* ESG Due Diligence в задачах повоєнного відновлення України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 215–222. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-31.

27. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, Transmitted to the General Assembly as an Annex to Document A/42/427 / United Nations. 1987. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf.

28. Sustainable Economies in 2025: Key Traits, ESG Role, Trends and Examples / ClearTax. 2025. URL: https://cleartax.in/s/sustainable-economies.

29. *Roeder E.* Setting the context: Transitioning to a Green and Blue Economy. *ILO.* 2023. URL: https://www.ilo.org/resource/setting-context-transitioning-green-and-blue-economy.

30. *Kumar J. S., Shobana D.* Green technologies and sustainable development: opportunities and challenges for technology transfer. *International Journal of Advances in Engineering, Architecture, Science and Technology*. 2024. Vol. 2 (5). P. 154–160. URL: https://www.researchgate.net/publication/380735719_Green_Technologies_and_Sustainable_Development_Opportunities_and_Challenges_for_Technology_Transfer.

31. *Bernykov V., Bilousko T., Bilousko R., Pitel N., Starovoyit V.* Green Technologies and Their Contribution to a Sustainable Global Economy in 2020-2025: A Literature Review. *Futurity Economics & Law*. 2025. Vol. 5(1). P. 161–178. URL: https://doi.org/10.57125/FEL.2025.03.25.09.

32. 7 trends in the Green Economy that will define 2025 / Ecomondo. 2024. URL: https://www.ecomondo.com/en/news-detail/7%20trends%20in%20the%20Green%20Economy%20that%20will%20define%202025?newsId=864588.

33. *Simpson D.* The Concept of Green, Blue and Circular Economy. *Ekonomiczne i Per mare ad astra. Space technology, governance and law*. 2021. Vol. II. S. 103–112. URL: https://publikacje.pan.pl/Content/122578/PDF/2021-PMAA-07-Simpson.pdf.

34. BlueInvest. Maritime Forum / European Commission. 2025. URL: https://maritime-forum.ec.europa.eu/theme/investments/blueinvest_en.

35. Clean Energy Technology Observatory: Overall Strategic Analysis of Clean Energy Technology in the European Union: 2024 Status Report. Publications Office of the European Union, 2025. URL: https://data.europa.eu/doi/10.2760/3507717.

References

1. UNIRIC. (2022, March 14). *Blue Economy: oceans as the next great economic frontier.* Retrieved from https://unric.org/en/blue-economy-oceans-as-the-next-great-economic-frontier/.

2. Sikacz, H. (2024). *Ocena ESG przedsiębiorstw niebieskiej gospodarki (blue economy)*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego. DOI: 10.15611/2024.03.0.

3. UNEP. (2014). *Blue Economy Concept Paper.* Retrieved from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2978BEconcept.pdf.

4. Kovalenko, O. V., Bohomazova, V. M., & Kvasha, T. K. (2023). *Regulatory and legal support for marine scientific research in the direction of "Blue economy, blue growth" within the framework of the "Integrated Maritime Policy" in the EU and Ukraine.* Kyiv: UkrINTEI.

Retrieved from http://www.uintei.kiev.ua/sites/default/files/blakytna_ekonomika_1.pdf [in Ukrainian].

5. European Parliament, & EU Council. (2008, June 17). *Directive 2008/56/EC establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive).* Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056.

6. European Parliament, & EU Council. (2014, July 23). *Directive 2014/89/EU establishing a framework for maritime spatial planning.* Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0089.

7. European Commission. (2012, September 13). *Blue Growth: Opportunities for marine and maritime sustainable growth* (COM/2012/0494 final). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0494.

8. European Commission. (2014, May 8). *Innovation in the Blue Economy* (COM/2014/254 final). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52014-DC0254.

9. European Commission. (2021, May 17). *On a new approach for a sustainable blue economy* (COM/2021/240 final). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0240.

10. Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2486 supplementing Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council by establishing the technical screening criteria for determining the conditions under which an economic activity qualifies as contributing substantially to the sustainable use and protection of water and marine resources, to the transition to a circular economy, to pollution prevention and control, or to the protection and restoration of biodiversity and ecosystems and for determining whether that economic activity causes no significant harm to any of the other environmental objectives and amending Commission Delegated Regulation (EU) 2021/2178 as regards specific public disclosures for those economic activities (2023, June 27). Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2486.

11. European Union. (2025, March 13). *EU boosts its support towards a greener, resilient and competitive economy for Ukrainian citizens.* Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-boosts-its-support-towards-greener-resilient-and-competitive-economy-ukrainian-citizens_en.

12. Dyakovsky, D. (2024). ESG investing in the reconstruction of the economy of Ukraine: prospects, advantages and weaknesses. *Scientific Papers NaUKMA. Economics*, 9 (1), 40–45. DOI: 10.18523/2519-4739.2024.9.1.40-45 [in Ukrainian].

13. Peters, K., & Turner, J. (Eds.). (2025). *Ocean Governance (Beyond) Borders.* DOI: 10.1007/978-3-031-71322-4.

14. Mohabir, S. E., Joshi, Y. C., & Dave, D. R. (2025). A bibliometric analysis of the knowledge base on blue economies and sustainability. *SN Business & Economics*, 5, 95. DOI: 10.1007/s43546-025-00865-0.

15. Kuzmenko, O., & Kanash, O. (2025). Marine and Blue Economy: What is the Difference and Why Does It Matter? *Three Seas Economic Journa*l, 6(1), 55–63. DOI: 10.30525/2661-5150/2025-1-9.

16. Xiaofei, Qi. (2024). The conceptual model of the national blue economic system. *Progress in Economic Geography*, 2(1), 100013. DOI: 10.1016/j.peg.2024.100013.

17. Bataller-Grau, J., Kawiński, M., & Marano, P. (2025). *Sustainability and the Insurance Market: Trends and Challenges.* Springer. DOI: 10.1007/978-3-031-72186-1.

18. European Commission: Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries. (2025). *The EU Blue Economy Report 2025*. Publications Office of the European Union. Retrieved from https://data.europa.eu/doi/10.2771/2333701.

19. Cisneros-Montemayor, A. M., Breakey, H., Bossier, S., Croft, F., Issifu, I., Keefer, J. et al. (2025). Social equity indicators for a Blue Economy: Guidelines for application. *Marine Policy*, 180, 106815. DOI: 10.1016/j.marpol.2025.106815.

20. Nwani, C., & Omoke, P. C. (2025). Investing in the blue economy: Socioeconomic dynamics in the impact of government expenditure on marine ecosystem sustainability in Nigeria. *Marine Policy*, 178, 106701. DOI: 10.1016/j.marpol.2025.106701.

21. Piñero-López, J. M., García-Borbolla-Fernández, A., & García-Valderrama, T. (2025). A Comprehensive Dynamic Balanced Scorecard Approach for the Blue Economy. *Journal of Environmental Management*, 391, 126367. DOI: 10.1016/j.jenvman.2025.126367.

22. Collins, S., & Sullivan, K. (2020). Advancing ESG Investing: A Holistic Approach for Investment Management Firms. *Harvard Law School Forum*. Retrieved from https://corpgov.law.harvard.edu/2020/03/11/advancing-esg-investing-a-holistic-approach-for-investment-management-firms/

23. Gao, T., Erokhin, V., Zaikov, K., Vasile, A. J., Subić, J. (Eds.). (2022). *Blue Economy and Resilient Development.* Retrieved from https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/81011.

24. Lefilef, A., Roucham, B., Kerrouche, N. et al. (2025). Navigating the nexus between blue economy and food security. *Discover Food*, 5 (1), 39. DOI: 10.1007/s44187-025-00305-w.

25. Heidkamp, C. P., Morrissey, J. E., & Duret, C. G. (Eds.). (2022). *Blue economy: people and regions in transitions.* Routledge. DOI: 10.4324/9781003280248.

26. Aleksin, G. (2025). ESG Due Diligence under issue of Ukraine's post-war reconstruction. *Sustainable Development of Economy*, 4 (51), 215–222. DOI: 10.32782/2308-1988/2024-51-31 [in Ukrainian].

27. United Nations. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, Transmitted to the General Assembly as an Annex to Document A/42/427.* Retrieved from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf.

28. ClearTax. (2025). *Sustainable Economies in 2025: Key Traits, ESG Role, Trends and Examples.* Retrieved from https://cleartax.in/s/sustainable-economies.

29. Roeder, E. (2023). Setting the context: Transitioning to a Green and Blue Economy. *ILO.* Retrieved from https://www.ilo.org/resource/setting-context-transitioning-green-and-blue-economy.

30. Kumar, J. S., & Shobana, D. (2024). Green technologies and sustainable development: opportunities and challenges for technology transfer. *International Journal of Advances in Engineering, Architecture, Science and Technology*, 2 (5), 154–160. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/380735719_Green_Technologies_and_Sustainable_Development_Opportunities_and_Challenges_for_Technology_Transfer.

31. Bernykov, V., Bilousko, T., Bilousko, R., Pitel, N., & Starovoyit, V. (2025). Green Technologies and Their Contribution to a Sustainable Global Economy in 2020-2025: A Literature Review. *Futurity Economics & Law*, 5(1), 161–178. DOI: 10.57125/FEL.2025.03.25.09.

32. Ecomondo. (2024). *7 trends in the Green Economy that will define 2025.* Retrieved from https://www.ecomondo.com/en/news-detail/7%20trends%20in%20the%20Green%20Economy%20that%20will%20define%202025?newsId=864588.

33. Simpson, D. (2021). The Concept of Green, Blue and Circular Economy. *Per mare ad astra. Space technology, governance and law*, II, 103–112. Retrieved from https://publikacje.pan.pl/Content/122578/PDF/2021-PMAA-07-Simpson.pdf.

34. European Commission. (2025). *BlueInvest. Maritime Forum*. Retrieved from https://maritime-forum.ec.europa.eu/theme/investments/blueinvest_en.

35. Clean Energy Technology Observatory: Overall Strategic Analysis of Clean Energy Technology in the European Union: 2024 Status Report. (2025). Publications Office of the European Union. Retrieved from https://data.europa.eu/doi/10.2760/3507717.